

Nr 1 2000

Bild: Ari Kunnari.

Hans far skulle "nypas" och sändas åter till nazi-Tyskland

Finlands hemliga polis
planerade att hjälpa

GESTAPO

Ett annorlunda
krigsbarnsöde

Sidorna 4-5

*Pentti Knuutinen talar på ambassaden
efter minnesplattans avtäckning. Hen-
rik Virtanen (t v), Åbo-föreningens ord-
förande, lyssnar intresserat. Mannen till
höger är Paul Reichberg.*

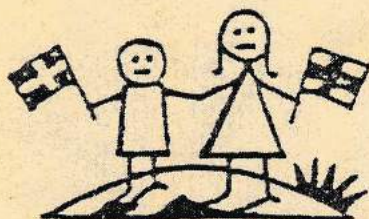
Idyllen som kriget spräckte

Soile Lingman hyllar
minnet av sin mor

Sidan 12

*Soile och Orvokki Lingman sommaren 1938 med
mamma Katri i Björneborg.*

*Riksförbundet
Finska krigsbarn*

Från redaktionen

Så har vi överlevt millennieskiftet – världen gick inte under denna gång heller.

Det blev en kompakt tidning, för mycket text, för lite bilder, för långa texter, för små illustrationer – eller för litet format på tidningen?

En hel del planerat material får stå ett tag.

Kanske kan man gå ned en grad med texterna, från 10 punkter som generellt gäller i denna tidning, till 8 punkters storlek som i detta stycke? Är det läsbart att ha all text i denna storlek?

Redaktionen har försökt bredda innehållet. Här kan du t ex läsa om judiska flyktingars ovissa situation i Finland under kriget, med fokus på en man med judisk far och finsk mor. Familjen försökte i årtal få tillstånd att komma till Sverige – det lyckades inte förrän sommaren 1944 när vidden av den tyska judepolitiken gick upp för den svenska allmänheten. Ett annorlunda krigsbarnsöde.

Riitta Koskinen berättar om sina erfarenheter som krigsbarn. Hon skriver i ett följebrev att hon haft stor nytta av dem i sitt arbete i skolans värld: hon förstår invandrarungdomarnas situation och problem, och de vet att hon förstår.

Så kan man vända något traumatiskt till något positivt.

RFK är ett ideellt förbund, religiöst och politiskt obundet, står det i stadgarna. Det hindrar inte att MN kan publicera Vieno Mårtenssons bidrag till Mariestads stifts bönbok – många medlemmar finner ju tröst i religionen.

Och hur krigsbarn lyckas i detta land bör också kunna dokumenteras.

Många av oss möter våren i Åhus i slutet av maj, på riksmötet. Psykologerna Leena Saarinen och Eila Hietala-Persson kommer att tala om sin uppsats i ämnet krigsbarn där de jämför upplevelserna för olika åldrar. Det låter intressant.

Vi har utverkat förlängd anmälningstid till 10 april. Men skynda på med anmälningarna, hotellet har inte obegränsad rumskapacitet.

Nästa nummer av MedlemsNytt planeras till början av juni. Deadline för bidrag är 29 maj. **Observera** att du måste ha betalt din **medlemsavgift** för att få nästa nummer (eller ha förnyat prenumerationen).

Välkommen!

Kai Rosnell

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos *Ekonomi-Print AB*, Stockholm, i mars 2000.

I detta nummer:

	sid
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Annorlunda krigsbarnsöde	4
Judarnas situation i Finland	5
Barnhem med nazi-ledning	6
Nya böcker	7
Riittas berättelse	8-9
Böcker på gång	9
Vieno, en färgstark profil	10
Inlägg, debatt	11
Hyllning till en mor	12
Lilljul i Hfors	13
Utställningen i Karlstad	13
Inbjudan till Riks-2000	14
Inbjudan till Danmark	14
RFK-info, På gång...	15
RFK och lokalföreningarna	15
Liisa Pöyhönens svan	16

I nästa nummer:

Rapport från Riks-2000.
Fler berättelser.
"Nya" böcker.
Om "separationshavet".
Med mera.
Nyfiken?

Utgivningsplan

Nummer 2 utkommer i början av juni. Deadline för bidrag 29 maj.

Nummer 3: slutet september. Deadline 18 sept.

Nummer 4: början december. Deadline 20 november.

Årsprenumeration SEK 60:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland FIM 50:-- till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212. **Glöm inte tala om namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Pirkko Ahlin, ansvarig utgivare. Tel 054-

158638. E-post: pirkko.ahlin@swipnet.se

Kai Rosnell, redaktör (redigering, layout),

Kölångsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@mail.bip.net

Gunnar Sältin, Odengatan 47, 4 tr,

113 51 Stockholm. Tel: 08-6731869.

Gui Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr,

174 48 Sundbyberg. Tel: 08-4011703.

— Ordföranden har ordet: —

Mars, 2000

Kära vänner!

Först av allt vill jag önska er alla en god fortsättning på det nya året, millenniet eller hur man nu räknar detta. Därom har det ju tvistats. Oavsett det fortsätter ju årtiderna på samma sätt som de alltid har gjort. Våren börjar nu anas, åtminstone här i Värmland. Ena dagen strålande sol och mildväder, nästa dag snöslask och blåst. Det är som det brukar vara. Men likafullt hälsar vi våren välkommen!

Ett nytt arbetsår för RFK har tagit sin början. Styrelsen har haft sitt första sammanträde för år 2000. Det skedde i Karlstad i samband med en vinterträff samt invigningen av utställningen "Impi - ett finskt flyktbarn 1944-45". I MN nr 4 redogjorde jag för den bok som RFK fick i gåva av Gunilla Bönner i höstas. Boken, "Impi från Suomussalmi" refererades också i nr 4. Boken är en uppföljning av utställningen som är ca 10 år gammal.

Ett 30-tal krigsbarn samt en del övriga deltog i detta lyckade arrangemang. Här vill jag officiellt tacka **Värmlands museum, Studieförbundet i Värmland** samt **Karlstads kommun**, vilka hjälpt oss i RFK både ekonomiskt och praktiskt att genomföra arrangemanget.

Under det första styrelsemötet redogjordes bl a för **den ekonomiska situationen** vid årsskiftet. Den visar att vi har kommit i balans med ekonomin för RFK samt att vi har klarat den ekonomiska delen av minnesplattan. Detta kommer närmare att redovisas vid årsmötet den 20 maj.

Det diskuterades även ett **medlemskap i Immigrant-institutet i Borås**. Detta med tanke på att vi har blivit lovade hjälp därifrån i samband med arbetet med vår dokumentation. Förslag finns att lägga ett möte där i höst för att närmare diskutera samarbetet. En ansökan om bidrag till dokumentationen har inlämnats till Kulturfonden för Sverige och Finland.

Riks-2000 i Åhus den 20-21 maj diskuterades också. Vi kunde konstatera att Skåneföreningen har lyckats ordna ett omfattande och intressant program för dessa två dagar. Stort intresse har redan visats från våra vänner i Finland. Många krigsbarn som återvände till Finland har tydligen bott i Skåne och skall passa på tillfället att se sig om i dessa trakter. Ni är varmt välkomna!

Alla ska nu ha fått en inbjudan. Om du missat den, använd den inbjudan som finns i detta nummer av MN. **OBS! Anmäl senast 10 april!** Vi hoppas på stor uppslutning av våra medlemmar. Ni som varit med förut vet vilken oerhörd gemenskap vi brukar känna vid dessa tillfällen. Varmt välkomna allesammans!

Ett samarbete med föreningen "**Finnebörn i Danmark**" kan vi ha genom att besöka deras riksmöte. Inbjudan till deras årsmöte den 29 april finns införd i denna tidning. Är du intresserad så har din ordförande mer information. Du kan även kontakta undertecknad. **Anmälan senast 10 april!**

Initiativ till ett samarbete med **Centralföreningen för finska krigsbarnsföreningar i Finland** har tagits. Vid ett möte 23 februari diskuterades bl a att försöka få kontaktpersoner på olika håll i de två länderna. Dessa ska kunna vara behjälpliga då vi vill besöka olika platser eller släktingar i Finland eller de vill besöka platser eller f d fosterfamiljer här i Sverige. Vi kanske kan hjälpa varandra på så sätt.

Jag vill påminna om att medlemsavgiften till era lokalföreningar bör betalas inom för resp lokalförening angiven tid. **Senast 20 april bör medlemsregister sändas till matrikelansvarig, Kai Rosnell.** Detta för att en aktuell matrikel ska finnas tillgänglig till årsmötet. Viktigt även för att MedlemsNytt ska komma ut till alla. Tänk också på att anmäla ev adressändring.

Jag hoppas att vi ses så många som möjligt i Åhus den 20-21 maj, kanske även i Odense i Danmark den 29 april.

Ha det bra allesammans!

Pirkko

Bild: Ari Kunnari

Minns ni det tjugiga paret från minnesplatteinvigningen (se bilden ovan!)?

Marja och Paul Reichberg i Uppsala har en intressant historia att berätta.

Marja är krigsbarn, kom på privat initiativ till Sverige våren 1944.

Paul, född i Åbo 1941, kom till Sverige tillsammans med sina föräldrar sommaren 1944.

Hans far Marcel hade flytt från judeförföljelse i Österrike 1938 och hamnat i Finland där han jobbade som textilarbetare och så småningom gifte sig med en finsk flicka.

– Min far har berättat att det var en olustig och otrygg stämning i Finland, en makaber situation: om Tyskland-Finland vann kriget skulle alla judar förmodligen sändas till koncentrationsläger, och förintelsen. Kring midsommar 1944 lyckades han komma över till Sverige med sin familj.

Tre "tanter"

Marja (flicknamn Nohynek) hamnade hos tre ogifta systrar i Uppsala. Det är inte bara en slump att paret Reichberg nu bor i samma lägenhet, i det område som Gösta Knutsson gjort världskänt som Pelle Svanslös' kvarter.

– Jag kom tillsammans med andra krigsbarn med flyg från Helsingfors, fem år gammal. En syster, Irene, sex år, fanns här redan. Och hos grannarna bodde Pirkko, en åtta år äldre syster.

Slapp åka hem

Marja fann sig väl tillrätta, fick en trygg och bra uppväxt. Efter några år ville mamma ha tillbaka sina flickor. Det måste ha varit 1947.

– Det är ett tragiskt minne, säger Marja. Vi ville inte, Irene gick och badade utomhus bara för att bli sjuk och slippa åka hem. Det hjälpte inte: hon reste, men jag som var minst och sjuklig fick stanna.

Sommaren 1951 reste Marja ändå till Helsingfors och blev kvar hela sommaren. Hon hade tappat språket

och insåg att hon inte hade någon framtid i Finland.

Åter i Sverige fortsatte hon studera, blev förskollärare och småningom specialpedagog på barnpsyk. Under en tid i Luleå träffade hon sin blivande man Paul Reichberg.

Marjas kontakter med hemlandet har varit goda. För ett par år sedan kom äldsta systern Pirkko överraskande på besök och stannade en hel vecka.

– Det var första gången på femtio år jag träffade henne!

De tre "tanterna" dog en efter en, och när lägenheten stått tom några år var det dags för Marja och Paul att flytta "hem" till Marja i Uppsala. Hon fick arva lägenheten.

Far till Finland

Paul ryms förstås också under beteckningen krigsbarn, men med en helt annorlunda bakgrund.

– Efter Anschluss insåg pappa faran att bo kvar i Wien, judarnas rörelsefrihet blev mer och mer begränsad. De flesta länder hade invandrarförbud för judar. Han kunde inte få inresevisum till Sverige. Kina eller Argentina hade gått bra, och så Finland, via generalkonsulatet i Wien. Så han reste dit på egen hand sommaren 1938, berättar Paul, vars

farfar deporterades från Wien och mördades i ett läger nära Lublin i Polen.

Finska säpo

Under fortsättningskriget internerades de judiska flyktingarna i arbetsläger i bl a Kemijärvi och Suursaari (Hogland).

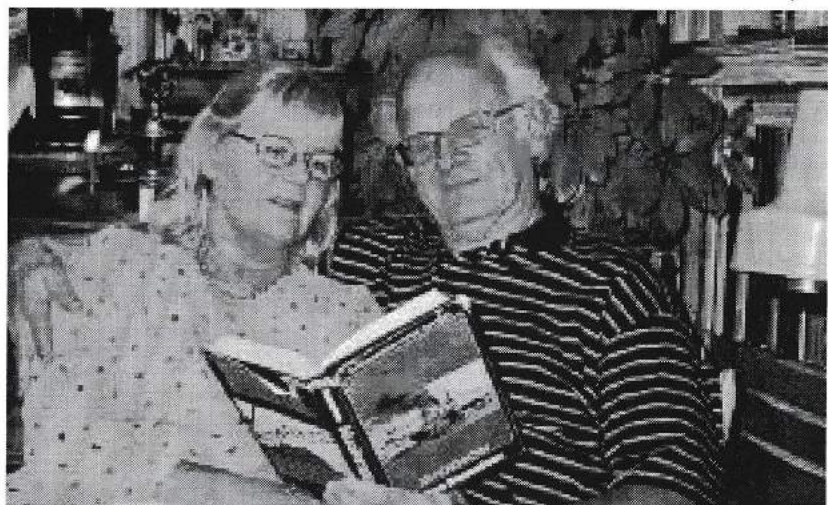
– Pappa hade skadat ett finger och slapp arbetsläger. Han fortsatte sitt jobb i Åbo. Men det fanns en nazi-orienterad säkerhetspolis i Finland som samarbetade med Gestapo, utan att Finlands regering kände till det, och planerade att i hemlighet "nypa" judiska flyktingar och skicka tillbaka dem till nazi-Tyskland.

Kring midsommar 1944 lyckades Marcel Reichberg – som fanns med på namnlistan över judar som skulle "nypas" – komma till Sverige, som då äntligen börjat ta emot judiska flyktingar.

– Vi hamnade i Örebro, sedan Karlskoga, och 1948 kom vi till Luleå, berättar Paul.

Teaterledare, fotograf

Där arbetade Paul i många yrken, bl a som fotograf hos Norrbottens Jernverk, som teaterledare i ABF, dramapedagog, blev folkhögskolelärare efter några års universitetsstudier, var kulturchef i Luleå i fyra år och är nu

Marja och Paul Reichberg hemma i Uppsala. Paul klarar att läsa finska, även om det sker med viss möda. Marja har glömt sitt modersmål, men är ändå nöjd med sitt liv, känner ingen bitterhet.

Åtta judiska flyktingar återsändes till Tyskland

Nära Jerusalem finns en liten kibbutz som heter Yad Hashmona, "till de åttas minne".

Den har tillkommit på finskt initiativ - till minne av åtta judiska flyktingar som hösten 1942 "utvisades" från Finland till nazi-Tyskland.

En enda av dessa åtta, Georg Kollmann, överlevde koncentrationslägren.

En av dem var en ung man, **Hans Korn**, som deltog som frivillig i vinterkriget. Han fick ingen chans att söka sig till exempelvis Sverige där hans mor bodde. Det fick inte de andra heller.

Egentligen är det ett mirakel - med tanke på vad som hände judarna i de länder som Tyskland ockuperat - att det bara blev åtta personer som förvisades från Finland, som ju var Tysklands bundsförvant vid denna tid.

Att det inte blev fler kan vi tacka **Väinö Tanner** för, och marskalk **Mannerheim**, och **Abraham Stiller**, bror till filmskaparen Mauritz Stiller, Greta Garbos upptäckare, och några till.

Annorlunda bakgrund

forts fr föregående sida.

lärare på **Tollare** folkhögskola i Nacka, ämnen samhällskunskap, historia och Europa-kunskap.

Under alla år i Sverige har han aldrig känt sig utsatt för diskriminering, i någon form.

- Nej, aldrig, säger Paul.

Han var två och ett halvt år när han kom till Sverige. Finska var hans modersmål, finska talade man i hemmet.

Ett "ordentligt" språk

- Ja, till sex års ålder. Då skulle jag tala svenska "så att jag fick ett ordentligt språk". Att jag fortfarande kan så mycket finska som jag gör är ett mysterium. Fast jag reste ofta till Åbo som ung, och jag hade fått en fix idé att där ska jag bara tala finska.

När andra världskriget bröt ut fanns det ca 2 300 judar i Finland - eller rättare: 2 300 finländska medborgare av judisk börd.

Dessutom hade ett par hundra judar lyckats ta sig till Finland sommaren 1938, främst från Österrike. De reste med tåg till Stettin och därifrån med ordinarie båten **Ariadne** till Helsingfors.

Himmler i Finland

Sommaren 1942 flög **Heinrich Himmler** till Finland, bl a för att försöka förmå finnarna att skicka "sina" judar till Tyskland. Han eskorterades bl a av sin estlandsfödde livmedicus **Felix Kersten** (som bidrog till att många judar räddades undan koncentrationslägren och som senare bosatte sig i Sverige).

Mannerheim vägrade kategoriskt att utvisa några judar. "Över min döda kropp", lär han ha sagt. Och när Hitler undrade hur Finland skulle lösa "judeproblemet" svarade Mannerheim att "vi har inga judar, vi har bara finländska medborgare".

Finland hade en säkerhetspolis (valpo, *valtiollinen poliisi*) med **Arno**

Undermedvetet vägrade jag tala svenska i Finland.

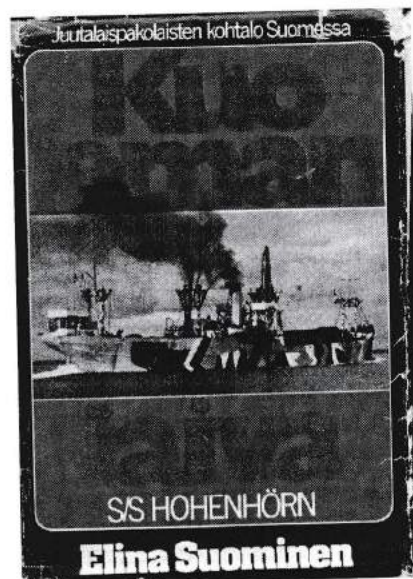
- Mamma plågades mycket av att tvingas lämna Finland och vännerna i Åbo. Hon blev rätt isolerad här i Sverige trots att hon lärde sig svenska bra.

Ingen förankring

- Jag har det gemensamt med krigsbarnen att vi inte har någon förankring bakåt i det här landet. Vår släkt finns i Finland, USA och Israel.

Det är en viktig aspekt på tillvaron som krigsbarn, en som vi alla känner igen, mer eller mindre.

*Text och bild:
Kai Rosnell*

Anthoni som chef. Denne hade haft kontakt med Gestapo och ville samarbeta.

Interneringsläger

Under fortsättningskriget förvisades de flesta av de judiska flyktingarna till **Hauho** och **Lammi** (mellan **Tammerfors** och **Lahtis**). Ett 50-tal hamnade i arbetsläger, först i nordliga **Salla** (där de hamnade intill tyska trupper), senare på ön **Hogland** (**Suursaari**). Där fick "fångarna" göra taggtråd så fingrarna blödde. När de uppfann ett verktyg som underlättade arbetet förbjöds det - det skulle göra ont!

I slutet av oktober 1942 fördes en grupp på ca 25 judar från **Hogland** till **Kotka** och vidare till **Helsingfors** och valpos lokaler. Under båtfärden lyckades en av dem övertala en finsk sjöman att posta ett kort, som skrevs i all hast, till **Abraham Stiller**.

Denne fick kortet fredag morgon, fattade genast vad det var fråga om och tog kontakt med alla tänkbara människor med inflytande.

Tanner stoppade

Så kom ministern **Väinö Tanner** att bli inkopplad. Denne var den äldste i regeringen som var hemma i **Helsingfors** den helgen (övriga var på älgjakt), och i denna sin egenskap sände han bud till valpo att inställa den planerade transporten lördag morgon.

Båten, "dödens skepp" s/s **Hohenhorn**, fick avsegla kl 05.00 utan sin last av "dödsdömda" judar.

... forts på sid 13, spalt 1

Barnhem med nazistisk ledning?

Många av de finska krigsbarnen hamnade som bekant inte hos vanliga svenska familjer utan på **barnhem**, mer eller mindre tillfälliga.

Hur upplevde barnen sin vistelse på **Bjurbäckens herrgård i Storfors 1941-42?**

Var du där? Känner du till någon som bodde där?

Hör av dig till redaktionen av MedlemsNytt! Vi vill gärna ha bekräftelse på uppgifterna i denna artikel.

Hitler-hälsning och hakkors

De här två bilderna är tagna på **Bjurbäckens herrgård i Storfors, Värmland, julen 1942.**

Gården ägdes av Uddeholms-bolaget som upplät den som barnhem för finska krigsbarn.

Det ser ju trevligt ut även om barnen inte förefaller särskilt uppslupna. Men det ingick väl i uppfostran: man skulle inte skratta och stoja under måltiderna.

Ellen Lindh arbetade som kokerska på Bjurbäcken en tid, men slutade vid årsskiftet 1942-43:

- Jag stod inte ut längre med regimen - fast jag tyckte om barnen, säger Ellen.

Barnhemmet drevs med nazistisk disciplin.

- Vi fick göra Hitler-hälsning, barnen också, vi skålade i bleckmuggar, och julgranen toppades av en hakkorsflagga i stället för en julstjärna.

Föreståndare för barnhemmet var **Ebba Nystrand** från Stockholm.

Julfirande på Bjurbäckens herrgård i Storfors 1942. Uddeholms-bolaget upplät gården som barnhem för finska krigsbarn.

Tre av Ellens "favoriter" på barnhemmet, Reijo, Voitto och Pirjo (eller Pirkko). Voitto hade en tvillingsyster. Var finns de i dag?

- Hon hade en son som ibland kom hem till barnhemmet på permission klädd i ståtlig tysk uniform.

Bosse Schöns aktuella bok **"Svenskarna som stred för Hitler"** innehåller ett foto och en hel del uppgifter om en Folke Nystrand som efter kriget arbetade som lärare och författare. En kontroll visar att det verkligen var Ebba Nystrands son.

- Efter älgjakten hösten 1942 skänkte Uddeholms-bolagets jaktlag en älg till barnhemmet. Det var meningen att barnen skulle få riktigt kött. Men älgen sändes till ett slakteri i Stockholm - barnen fick ingen

glädje av den, berättar Ellen Lindh, sedan länge bosatt i Karlstad.

Hon var bara 20-21 år gammal men tillräckligt medveten för att reagera för det nazistanstrukna regementet på barnhemmet.

- Det var därför jag slutade, säger hon.

Det är inte säkert att barnen på Bjurbäcken uppfattade det som onormalt med en tyskvänlig regim, att man hejade på Hitler - Tyskland var ju Finlands bundsförvant i kriget mot ryssarna. Men Hitler-hälsning var man verkligen inte van vid hemifrån Finland.

Kai Rosnell

Ellen Lindh var kokerska på Bjurbäckens herrgård 1942 och reagerade på nazi-regimen där.

Foto: Kai Rosnell

Vardagsskildring utan dramatik

Martta och Eero. En finsk familj under kriget 1939-1944. Bokförlaget Atlantis AB 1999.

Marja Taussi Sjöberg, professor i historia i Umeå, fick ärvta hela brevsamlingen efter sina föräldrar Martta och Eero Taussi, totalt över tusen brev.

På grundval av deras korrespondens under kriget har hon skrivit denna dokumentär. Den visar naket och utan omskrivningar på de svåra förhållandena som inte bara frontmännen utan även de hemmavarande levde under. Med ständig fruktan för nya anfall, nya terrorbombningar.

Det är en skildring av krigets vardag, och hemmafrontens vardag.

Någon dramatik i egentlig mening innehåller inte den här boken. Det enda i den vägen är väl en skildring av Eeros bror som efter en bombraid återfinns i en kista, förmodat

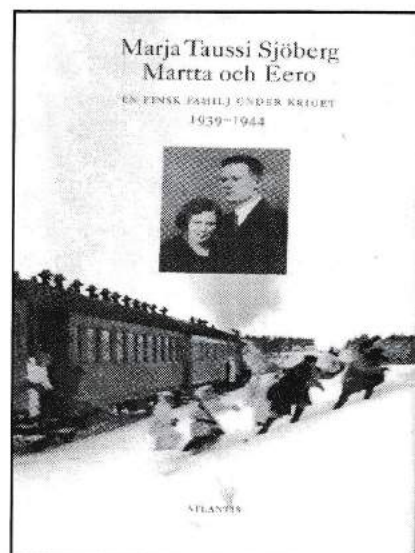
död. En kamrat tyckte sig se liv i ögonen, och brodern lappades ihop (i Sverige!) och räddades till livet.

När Eero en gång kommer hem på permission klär han av sig alla kläder och kastar dem i en snödriva innan han helt naken går in till sin väntande hustru och barn. Det låter nästan som den välkända historien om "Pekka" som överraskande kommer hem och knackar på dörren: "Gissa vad jag bultar med!".

Förklaringen kommer: Eero ville inte ta med sig lössen in.

Familjen Taussi klarade sig genom kriget intakt.

Ingenstans i boken nämns någonting om att de någonsin ens diskuterade möjligheten att sända (något av de två-tre) barnen till Sverige. Denna utväg var ändå välkänd för dem, eftersom Eeros brorsdotter en tid vistats som krigsbarn i Sverige (på ett

Ryssarna bombade även tåg. Passagerarna tvingas söka skydd i snödrivorna.

ställe nämns att hon återkommit till Finland).

Det visar att även om familjens situation var besvärlig så var den aldrig desperat.

Ändå ger boken en värdefull insikt i och kunskap om framför allt situationen för hemmafronten.

Kai Rosnell

Om judiska krigsbarn

Annika Thor, känd för sin film "Sanning eller konsekvens", har specialiserat sig på att skriva om tonårsflickor. I fyra böcker ("En ö i havet", "Näckrosdammen", "Havets djup" och "Öppet hav") har hon beskrivit två judiska flickors liv i Göteborgs skärgård, konflikten med den svenska kulturen och svenskarnas krav på anpassning, deras längtan och saknad efter föräldrarna

(i koncentrationsläger?), och utvecklingen från barn till (nästan) vuxen.

Den här serien vänder sig till unga läsare, de är tonårsböcker. Men de har ett djupt engagemang som griper tag i läsaren, oavsett ålder. Den sista i serien, "Öppet hav", är nog den starkaste av de fyra.

Språket är föredömligt enkelt och klart, böckerna är lättlästa.

Doktorsavhandling

Den som främst har uppmärksammat de 500 judiska barn som togs emot i Sverige åren 1938-39 är Ingrid Lomfors. Hon doktorerade på avhandlingen "För-lorad barndom - återvunnet liv" hösten 1996.

Kontrasten när det gäller mottagandet av dessa 500 krigsbarn från Nazityskland och de 70 000

barnen från Finland är tydlig utan att Lomfors behövt påpeka förhållandet.

När de svenska hemmen stod i kö för att ta emot finska barn hade man svårt att placera de 500 judiska krigsbarnen i Sverige!

Kai Rosnell

Riitta Grundel-Koskinen

Riitta Grundel-Koskinen:

Ökad känslighet för andras lidande en positiv effekt av krigsbarnstiden

Man tror att det är över, att man bearbetat sina upplevelser som flykting, då när man bara var fyra år.

Man tror det när femtio år har förflutit i livet.

Jag trodde det också ända tills jag skulle börja skriva min egen livshistoria i barndomens upplevelseperspektiv.

Jag har klivit över en mycket hög tröskel och jag vill inte utlämna människor i min närhet för mycket, inte heller mig själv. För smärtan finns fortfarande kvar i själens gömslen när jag letar fram det lilla barnet inom mig.

Kriget var nära

Jag föddes på försommaren 1939 och var ett halvt år när kriget bröt ut. De första barndomsåren var helt präglade av kriget som kom nära min familjs liv och berörde det våldsamt.

Vi bodde utanför Helsingfors i ett hus där min far gjort i ordning ett skyddsrum i källaren för familjen. I detta källarum vistades vi, mamma, farmor och fem barn i åldrarna två till elva år långa perioder. Min pappa var vid fronten och kom bara på enstaka permissioner.

Civila besköts

Jag minns när flyglarmen gick och vi sprang ner i källaren med filtarna över oss. Det var vintern 1943, ryska bombplan bombade Helsingfors och man kunde uppleva tryckvågorna efter krevaderna, se himlen mörkröd i natten.

Civilbefolkningen besköts av rysarna med kulsprutor från lågtfly-

gande plan. Därför var mörkläggningen livsviktig, likaså filtarna då vi sprang ner till vårt skyddsrum, vår räddning undan kulor och grannatsplitter.

Snart blev livet ohållbart - hur skulle min mamma klara fem barn i krigets inferno?

Ohållbart

Sverige hade utlovat att ta emot finska barn och rädda dem från helvetet. Det var svårt och många förloerade dagligen fäder och söner på krigsskådeplatserna. Och inte bara vid fronten - vid attackerna mot städer var all civilbefolkning utsatt för livsfara.

Situationen var svår, för att inte säga katastrofal.

Mödrarnas beslut

Det var våra mödrar som fick ta det oerhört tunga och smärtsamma beslutet: låta sina barn transporteras till Sverige och trygghet från krigets fasor, eller kanske gå under med dem? Beslut som skulle komma att ge tiotusentals människor traumatiska upplevelser.

Detta gällde både barnen som blev krigsbarn i Sverige och mödrarna och fäderna i Finland, och fosterföräldrarna i Sverige.

Detta har ofta förbigåtts i krigsbarnsskildringar, men det var ju inte bara dessa cirka 70 000 barn som drabbades, även om ett barn blir mer känslomässigt skadat av en tvångs separation än vuxna.

Tre systrar

Vi var tre systrar som på grund av krigets galenskap tvingades fly till ett främmande land, till främmande människor, till ett främmande språk. Vi var sex, fyra och två år gamla. Vi kom med en Röda Kors-transport med tåg från Helsingfors via Österbotten-Haparanda-Strängnäs.

Det var ändstationen för resan för många barn. En resa som var gråtens, skräckens och jämmerns resa. Och ångestens hos små barn som inte förstod varför mamma inte var där, varför främmande tanter var på tåget. Vart var vi på väg?

Anfall mot tåget

Det var granatanfall mot tåget när vi var någonstans i Österbotten, alla barn fick ta skydd under tåget, i snön, i kylan. Min syster som var sex år fungerade som en mamma för mig och lillasyster som bara var två år. Vi var fastklistrade vid varandra, lämnade inte varandras händer för ett ögonblick på denna mardrömsresa.

I Strängnäs blev alla barn (som i det närmaste var hysteriska och märkta av kriget) inkvarterade i gymnastiksalen på P3, alltså pansarregementet!!!

Vi trodde vi skulle bli skjutna av de soldater som gick på gården, vi trodde vi var i Ryssland. Vi förstod ju inte ett ord svenska, vi visste inte var vi var. Folk kom ock gick, valde ut sina barn, där satt vi alla som på auktion!!! Med en namnlapp av papp runt halsen och en pappväska i handen.

Blev över!

Detta har satt oerhört djupa ärr i min själ.

Och jag blev över. Ingen ville ha mig, och vi vägrade sära på oss, vi tre små systrar.

Jag skulle till Nyköping, men hur det nu var och på grund av att vi klamrade oss fast vid varandra gjorde man en rundringning genom Röda Korset och hittade till slut en familj som tog mig. För ett barn som var fyra år var detta obegripligt: att följa med en främmande tant som pratade ett språk jag inte förstod, till ett okänt hus och en okänd familj.

Fick inte träffas

Det värsta var att dessa välmående människor inte förstod min ångest att bli separerad från mina systrar.

Vi bodde i olika familjer inom en radie av en kilometer, och vi fick inte träffa varandra!! För då pratade vi naturligtvis finska.

Vad jag grät!

Efter många om och men, gråt och försök att träffa mina systrar fick jag träffa dem efter flera veckor. Vilken okunnighet om barn, vilken dålig information till dessa fosterföräldrar! Vilken skada detta ställde till!

Omvänd situation

Två år förflöt. När freden kom 1945, precis på min sexårsdag, åkte vi alla tre tillbaka till Finland. Till ett möte med en mamma och pappa som jag knappt mindes och till ett språk som jag inte fått tala på två viktiga år av min barndom.

En omvänd situation, oerhörda känslomässiga lidanden.

Jag visste inte längre säkert vem som var min mamma och pappa, de i Sverige eller de i Finland. Fast egent-

Riitta Koskinen, fem år. Bilden är tagen i augusti 1944.

ligen förstod jag väl. För ett litet barn är alltid sådana livsomvälvande händelser obegripliga. Just då. Alltid. De går aldrig att utplåna.

Blockering

Hur har detta påverkat mitt liv?

En mycket vanlig försvarsmekanism, blockering av händelser, sorger, förluster var mitt sätt att skydda mig själv. Medvetet ibland men som barn omedvetet.

Långt senare i mitt liv, i slutet av 70-talet, började jag söka min identitet. Mellan den tidpunkten och slutet av 50-talet, då jag flyttade tillbaka till Sverige och bildade familj här, låg det ljusår, tyckte jag.

Ingen finska

60-talet präglades av ett visst negativt tänkande vad gäller finnar, vi ansågs väl inte så passande som medborgare i Sverige. Finska språket slutade jag tala offentligt igen med hänsyn till min makes familj.

Jag lärde inte mina barn mitt modersmål, deras modersmål, för jag fick inte - och jag accepterade det!!!

Jag underordnade mig. Det ser jag som en direkt följd av hur kuvad jag blev som krigsbarn, likaså att finskan var ett fult språk som jag inte fick tala. Jag skändes.

För vad då?

Vi betraktades som annorlunda. Och det är ju klart, jag är ju inte svensk: temperament, värderingar är annorlunda, i viss mån.

Att aldrig duga

Men denna obotliga ensamhets-känsla, detta att vara till lags, annars skulle man bli övergiven igen. Rädslan att förlora mitt hem. Hemmet, den fasta punkten. Detta att aldrig duga som jag var, utan jag gjorde alla runt omkring mig till viljes.

När jag började nysta upp dessa reaktioner, dessa smärtsamma känslor, kom jag in i livskriser som naturligtvis påverkade familjelivet, värderingarna som jag tagit till mig under trettiofem år fick stora sprickor.

Att se ljuset

För mig kan det ha funnits möjligheter att kämpa och se lösningar i mitt liv. Till ett högt pris. Kanske har mina år som krigsbarn format mig även positivt, ökat min känslighet för andras lidande. Att se ljuset och möjligheterna av värme och förståelse människor emellan. Att vara rädd om dem som verkligen älskar mig och våga ta emot vänskap.

Jag fick mycket kärlek både av mina föräldrar och av mina fosterföräldrar. Jag har haft kontakt med dem hela livet. Kärleken har nog räddat mig - många av krigsbarnen fick aldrig det.

Men - jag slutar aldrig tänka på hur man kunde genomföra denna förflyttning av nästan 70 000 barn och skilja dem från deras föräldrar och familjer.

Med den kunskap man har i dag gör inget land om detta misstag. För inte göra det. ALDRIG!!!

*Riitta Grundel-Koskinen
Mölnadal*

Nya böcker på gång

"Sotalapsi ei unohda" - "Ett krigsbarn glömmar inte" - är titeln på en bok som utkommer officiellt 6 april på Tammi's förlag i Finland. Jarmo Knuutila, lärare i bildkultur, och författaren Kari Levola, har sammanställt boken.

Sinikka (Soile) Vesterberg skriver från Queensland, Australien, att hennes andra bok "Skymt av livet" (ca 190 kr) ska ha utkommit i mit-

ten av mars. Boken, liksom dess föregångare "En gång krigsbarn", kan beställas genom LISCO Bok- och Pappershandel, Box 8, FIN-221 01 Mariehamn, Åland, Finland. Telefon +358 18 17 177, faxnummer +358 18 19 771.

Aune Karlsson, Törnrosavägen 5, 771 55 Ludvika, kommer också att ha några exemplar av båda böckerna.

Vieno - en färgstark profil

Vieno Mårtensson i Mariestad har blivit en välkänd profil bland oss krigsbarn. Hon deltar ofta i våra sammankomster, hon har åsikter, och en god iakttagelseförmåga, och hon skriver till MedlemsNytt, och hon visar sitt djupa engagemang på olika sätt.

Vi har hört henne i radions "Klarspråk", och i höstas vann hon en stor tävling i Kyrkans Tidning och blev uppvaktad med ett stort fång blommor.

Hon säger sig ha lyckats bra här i livet.

Här publicerar vi ett brev från henne, samt en bön som hon fått publicerad i Skara stifts bönbok. Dessutom ett inlägg där hon ifrågasätter Eva Biaudets insikter i ämnet krigsbarn.

Med rubriken "Vieno - en värdig vinnare" publicerades denna bild i Kyrkans Tidning i höstas. Hon hade just vunnit första pris i en stor tävling om "1900-talet i kyrkan".

Vienos brev

Skara stift har gett ut en bönbok: Dig söker jag. Ur Psaltaren 63:2.

Även jag har skickat in en bön. Orden "Du har lovat att vara med mig till livets slut" har hjälpt mig många gånger vid svårigheter. Jag blev glad över att min bön kom med. Yngsta bidragsgivare är sex år och äldsta i 80-årsåldern.

Jag har också skickat in en bön till svenska kyrkans nya bönbok. Ca 600 böner har skickats in. 60 var uttagna till presentation vid 1999 års kyrkomöte. Min var en av dem. Jag vet inte om den räcker ända fram, men det är i alla fall roligt att den presenterades vid kyrkomötet. Den var också publicerad i Svenska Dagbladet i början av 1998.

Rättelse

I förra numret (4/99) publicerade vi en bild, en oljemålning "Elias Lönnrot bland runosångare i Karelen". Vi trodde att konstnären hette Maija Kurlin. Det var fel.

Verket är målat av Aarno Karimo och återgivet (i färg) i hans tjocka bok "Kumpujen yöstä" (WSOY 1983). Målningen ägs (ägdas?) av Maija Kurlin.

Jag tycker om att "bli publicerad", men allra mest för att jag känner att jag hedrar Pappa. Pappa och Mamma var lika gamla, men i Mammans hem uppmuntrades skola och utbildning för både pojkar och flickor. I Pappas hem sattes inte boklig bildning så högt.

Jag tror knappast Pappa fick gå i skola och lära sig skriva, läsa och räkna. På något sätt lärde han sig skriva även om inte språket var bra. Han skrev ofta hem till Mamma och oss små barn från fronten. Pappa stupade vid det omtalade Rukajärvi.

Även om jag inte kan läsa hans brev så är jag glad att äga dem. Vem vet, kanske kan jag läsa dem en dag.

Med anledning av Marja Taussi Sjöbergs bok "Martta och Eero" kontaktade jag henne långt innan boken kom ut. Hade läst om den kommande boken i DN. Jag berättade om mina brev och fick rådet att spara dem, för "allt är inte skrivet om krigen".

Jag berättar inte detta för att framhålla mig själv. Jag är glad att jag som krigsbarn har haft möjlighet att "skriva". Andra målar eller uttrycker sig på andra sätt.

Att visa medmänsklighet är också något positivt.

Vieno Mårtensson

Min bön

*Gud, tack för att Du gav mig
liv då för länge sedan,
Mammas och Pappas äldsta
barn*

*älskad och efterlängtd.
Så kom det hemska kriget
och livet blev aldrig mer sig
likt.*

*Jag fick ett nytt hem i Sverige
och min gudstro hade jag med
mig i bagaget.*

*Gud lät mig inte fördöma och
förneka Dig
när det är mörkt och svårt.
Gud lät mig komma ihåg att
tacka Dig
för allt det goda och under-
bara,*

*för Du har ju lovat att vara
med mig till livets slut.
Gud, tack för att Du gav mig
liv då för länge sedan.*

Vieno, Mariestad

Vad vet Eva Biaudet?

"Fågeln väljer flykten. Vi valde den icke. Flykten valde oss. Därför är vi här."

Rader ur Stig Dagermans dikt.

Nej, jag valde inte att lämna mina föräldrar, och jag tror inte mamma heller valde att skicka bort mig och min bror.

Hon hade inget val.

Förlusten av ett barn, och fem veckor senare av pappa, bröt ner hennes motstånd mot tbc, och dessutom hade hon dåligt hjärta.

De tre månader som Väinö och jag skulle vara i Sverige blev fyra år för Väinö och ett helt liv för mig.

Det har skrivits en doktorsavhandling om finska krigsbarn i Sverige, av Lillemor Lagnebro: Finska krigsbarn 1994.

Har man gjort en liknande avhandling i Finland?

Omsorgsminister Eva Biaudet framställer allt så idylliskt med oss krigsbarn. Vet ministern något om de barn som fick återvända till Finland men som inte hade något hem eller några närstående att återvända till? Och vet ministern något om syskon som skilts åt och som fick växa upp i helt främmande hem?

Eller finns det massor av utredningar och avhandlingar om oss krigsbarn fastän jag inte vet om det? Och om det finns så kan jag inte läsa mitt första språk och jag kan inte tillgodogöra mig vad som skrivits.

Våra föräldrar som älskade oss skulle inte ha accepterat mina syskons uppväxt i Finland. Jag hade tur som kom till en familj som ville mig väl. Jag var en av dem. Ändå hände det att jag kände mig som en främling.

Man skulle inte tala om "det tråkiga", alltså upplevelserna från kriget, man skulle vara lydig och snäll. Den enda som riktigt brytt sig om att fråga och lyssna på mig är min barndomsvän Lena, prästgårdsflickan.

Jag kom till min familj valborgsmässafton 1942. På hösten gick jag i trädgården med vår jungfru och

plockade äpplen. På andra sidan grunden stod det plötsligt en pojke i blå overall och en flicka i röd dito. Sedan dess har vi hållit ihop, mycket på grund av att Lena intresserade sig för mitt finska hem, min finska familj, det som var jag innan jag kom till Sverige.

Tack vare en finsk diakon i min stad har jag spårat mitt ursprung - jag finns med i finska kyrkoböcker. Men jag får fortsätta att leva med lögnen att jag är född i L när jag i verkligheten är född i V hemma hos farmorfärfar. Det får jag stå ut med. Värre var det att inte finnas med på släkt-papper. Mycket är dessutom fel på papperen från Riksarkivet, men det var ju krigstid när de skrevs ut.

Jag tror inte att man helt blir accepterad när man vill bejaka sitt ursprung. Så fick jag inte ha en finsk bordsflagga på min arbetsplats för att fira min födelsedag. Men det blev ingen svensk heller!

Vieno Mårtensson

Biaudet svarar:

Det är klart att jag inget kan veta om hur det verkligen är och hur det verkligen kändes att vara krigsbarn.

Det är också klart att man i tal eller korta skriftliga inlägg inte alltid lyckas överföra den medkänsla med mottagaren som man avsett att förmedla.

Jag tror dock att jag kan föreställa mig hur det kan ha varit för väldigt många, åtminstone en aning. Att förlora sina föräldrar är alltid svårt och att bli bortskickad av sina föräldrar måste vara nästan omöjligt för ett litet barn att förstå. Mycket beror na-

turligtvis på i vilken ålder barnen är. Hur mycket kan man förstå av att ens mor försöker rädda ens liv, och handlar så gott som hon förstår.

Genom mina erfarenheter och kunskaper om adoptivbarn vet jag, att bli övergiven av sin mor är den värsta upplevelse ett barn kan ha. Att göra det två gånger kan vara svårt att klara av. Här är inte avgörande vilken den verkliga situationen varit, utan avgörande ur barnets synpunkt är hur barnet uppfattar det.

I dag skulle vi inte skilja barn från sina mödrar ens i värsta kris-situationer, utan hjälpen måste riktas till båda två. I dag vet vi också hur viktigt det är att prata med barnen och berätta så mycket som möjligt för barnet. Vi vet också att "foster-föräldrarnas" inställning till barnet och deras föräldrar är viktig med tanke på hur barnet upplever sin tillvaro och sig själv. Barnet upplever alltför lätt att hon är skyldig till olyckliga händelsers förlopp. Detta är i dag i högsta grad aktuellt i olika situationer i barnskyddet t ex.

Jag vill inte heller säga att alla barn varit olyckliga. Det finns också situationer som löst sig till barnets bästa.

Med hopp om förståelse för att jag inte kan veta hur det verkligen varit och om tro på att jag trots det har en förmåga och erfarenheter som hjälper mig att förstå någonting av sammanhanget.

Med vänlig hälsning

Eva Biaudet

Det finns litteratur

Ja, Vieno, det finns en hel del avhandlingar och undersökningar publicerade om krigsbarnsproblematiken, de allra flesta på finska.

En förteckning över krigsbarnslitteratur finns tillgänglig på internet: www.immi.se/biblio/krigsbarn.htm

Den kan rekvideras från redaktionen. Bifoga frankerat kuvert.

Red.

Katri Lingman 100 år den 23.12.1999

En hyllning till en mor

Du föddes nio dagar före sekelskiftet, den 23 december 1899, i Pori (Björneborg), i västra Finland. Du var äldst av två systrar, de tre övriga barnen dog som spädbarn. Det var fattiga förhållanden på den tiden i den finska arbetarklassen.

Din mamma var sträng mot dig och kom att favorisera din syster Lea som var åtta år yngre. Du var pappas flicka och han var snäll mot dig. När du var nio år reste han till Minnesota, dit många släktingar hade emigrerat.

Vid avskedet sa han till dig: "Gråt inte, Katri, pappa skall skicka en klocka till dig från Amerika!"

Han var borta i fjorton år och kom tillbaka med endast ett ben i behåll. För den lilla livräntan köpte ni ett hus i Uusi Koivisto. Efter din pappas död fyra år senare såldes huset.

Flyttning till Åbo

Det gick som din pappa hade sagt till dig: "Tro mig, Katri, när mitt huvud faller så kommer du inte att få en penni, det kommer dom att se till."

Då hade du redan flyttat till Åbo där du skulle möta ditt öde på "Krejton Vulkan" i form av facketts kassör Arthur Herman Tähtinen. Med honom skulle du få två döttrar, Orvokki och Soile.

Jag tittar på de tre fotografier av dig som finns här. På det första står du som nioåring tillsammans med din mamma som har lilla Lea i famnen. Synbarligen är det en idyllisk familjebild som skall skickas till Amerika.

På det andra fotot sitter en ung flicka i en karmstol med tankfull min och med huvudet lutat mot handen. Du kan vara i 18-20-årsåldern. Du anade nog inte vilka påfrestningar som livet skulle bjuda dig. Du var en glad och livlig flicka som tyckte om att sjunga och dansa.

Ett tredje foto som finns hos Orvokki föreställer dig, Katri, tillsammans med dina döttrar Orvokki och Soile något år före krigsutbrottet. Det är ännu fred, sommar, och alla ser glada ut. Orvokki som minns något från den tiden säger att vi hade det bra tillsammans. Du var ännu frisk, du var glad och snäll mot oss. Du,

pappa och farmor var vår trygghet.

Men vintern 1940 fick Orvokki åka iväg till Norge, hennes oroliga krigsår hade börjat. I juni 1941 var det min tur att tillsammans med Orvokki påbörja resan till Sverige.

Du hade i det längsta motsatt dig att vi skulle åka iväg, du kände att det inte var rätt, varken mot dig eller mot oss. Du blev slutligen övertalad med att det bara skulle vara över sommaren, men det blev fem år.

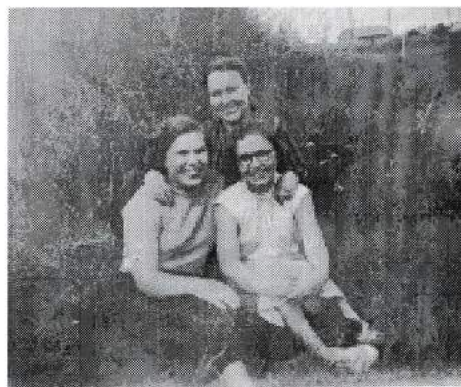
När vi kom hem efter halvtid i Sverige var du redan så sjuk att du knappast orkade glädja dig över att ha oss tillbaka. Vi bodde eländigt men den julen vi tillbringade tillsammans i Åbo är den enda jul jag minns från min barndom. Då var jag sju år.

Återförenade

Men kriget satte igång igen och vi fick åka tillbaka till Sverige. Dina påfrestningar fortsatte och ni flyttade till Helsingfors. Du hamnade sedan i Pori där vi slutligen återförenades på järnvägsstationen i augusti 1946.

Vi kände inte igen dig och vi kunde inte tala med dig. Jag minns att du grät. Du hade under ett år bott med din mamma och syster och arbetat på restaurang. Dom sa att du hade varit frisk och glad under den tiden. Du hade sluppit ansvar och oro för Arthur Herman som varit borta på grund av vissa omständigheter. För oss behövde du inte oroa dig, vi hade det ju bra, åtminstone materiellt.

Men nu var Arthur Herman tillbaka och vi också. Bostad ordnades och han blev fastighetsskötare hos Lipsanen på Antinkatu 6. Ansvaret tyngde och du var väldigt sjuk under en lång tid. Vi trodde att du skulle dö, men du överlevde, som genom ett

Mamma Katri med döttrarna Orvokki och Soile sommaren 1950.

under. Vi flyttade till Vanha Koivisto.

På foto nr 4 har vi fotograferats sommaren 1950 då Orvokki kom hem från Göteborg, nyförlovad. Det är vi tre, du mamma Katri 50, Orvokki 19 och jag 14 år. Det var sommar och vi ser ganska glada och nöjda ut.

Sedan blev det flyttning till Sverige och tio års exil för dig. Det var säkert tunga, trista och tråkiga år att leva så fattigt och isolerat, att inte få tala på sitt eget språk med folk. Du som egentligen var en så glad och sällskaplig varelse. Du tynade bort i denna påtvingade isolering.

Sista sommaren

På ett foto jag har i albumet sitter du och jag en sista sommar i en trappa i Göteborg. Det är en smält ödesmättad stämning över det svartvita fotot. Vi anar kanske att det kan vara slut när som helst. Ändå blev det en chock för mig när jag kallades till Göteborg den 3 mars 1960 och fick höra att du var död. Jag hade ju ständigt en tanke att någon gång i framtiden kanske kunna göra ditt liv lite ljusare, ge dig lite mer glädje i livet. Jag grät varje dag i ett års tid efter din död.

Nu när jag blickar tillbaka på mitt liv är jag glad och tacksam för att jag fick komma tillbaka till Finland, fick lära mig finska på nytt, fick lära känna dig igen och därigenom få kontakt med min bakgrund och mina rötter. Du hade så mycket positivt att förmedla, trots allt, av ljus, värme och livsglädje.

Jag hälsar dig - Seklets dotter - Katri Lingman - med en skål!

Länge leve ditt minne!

Soile Lingman

Judarna i Finland

...forts från sidan 5.

Inrikesminister **Toivo Horelli** blev förgrymmad över att Tanner fattade beslut inom hans område, och valpochefen **Anthoni** gav inte upp.

En vecka senare lyckades han förpassa åtta judar med samma båt till Tallinn och därifrån till tyska koncentrationsläger.

"Brottslingar"

Förövändningen var att de åtta var "brottslingar", Bland dem fanns **Georg Kollmanns** fru och lille son samt ytterligare ett barn.

Förpassningen kunde förstås inte hållas hemlig, och allmänt ansågs det som en skam att ett civiliserat land som Finland skickade flyktingar i döden.

Krighsrätt

Efter kriget ställdes **Anthoni** inför krigsrätt där han frikändes! Rätten dömde efter finländsk lag, utan hänsyn till internationell rätt. I en högre instans fick **Anthoni** ändå en varning för "oskicklighet i tjänsten".

De judiska flyktingarna kände sig ändå inte trygga i Finland och försökte på alla sätt komma över till Sverige. Men inte förrän sommaren 1944 fick de resa över Bottenhavet till säkerheten i Sverige.

Valpo hade en färdig lista över de judiska flyktingarna som skulle "förpassas", med på den listan finns namnet **Marcel Reichberg**, Pauls far.

Kuoleman laiva

De judiska flyktingarnas öde i Finland har varit föremål för en doktorsavhandling. **Elina Suominens** "**Kuoleman laiva s/s Hohenhörn**" (Werner Söderström oy 1979, ISBN 951-0-09477-3) har fått stor uppmärksamhet och mycket beröm i Finland. Den är oerhört noggrann. Författaren har funnit och publicerat gamla dokument och anteckningar som, om de återopats i rättegången mot **Anthoni**, säkert skulle fått honom fälld.

Det exemplar av boken som ligger till grund för denna artikel ägdes av **Marcel Reichberg**, och finns nu i **Paul Reichbergs** ägo.

Kai Rosnell

Pikkujoulu i Helsingfors

Helsingforsnejdens krigsbarn firade "lilljul" - pikkujoulu - 24 november. Vi tre "svenska" finska krigsbarn, Seija Lindqvist, Raija Hermansson samt undertecknad, hade möjlighet att vara med.

Vi fick smaka på den goda traditionella finska julmaten, med kålrotslåda, morotslåda, skinka, sill m m. Allt smakade förträffligt. Stämningen var hög och allsången i de finska julsångerna sjöngs under skratt och glam. T o m undertecknad, vars finska språkkunskaper är lika med noll, klarade av att sjunga med.

Sedan vidtog underhållningen. Vilken fest! Vilka skådespelartalan-ger våra finska vänner äger! Ni skulle sett **Pertti Kavén** och **Pentti Knuutinen** i den dialog de framförde. Jag förstod ingenting, men att döma av skratten och minerna på de andra måste det ha varit mycket roligt.

Att se **Liisa Pöyhönen** som trollmor och **Anita Hämäläinen** som

tomtemor var härligt. När sedan vår vän **Pertti Kavén** med flera herrar kom indansande som snöflingor i kortkorta kjolar bröt jublet löst. Flera andra sketcher framfördes också under stort jubel. Ja, det var verkligen en underbart trevlig afton.

Under november månad hade man anordnat en utställning om de finska krigsbarnens skolgång i Sverige. Vi hade tillfälle att se den under vårt besök. Man hade samlat ihop skolböcker, skrivböcker och annat skolmaterial som bokmärken, pennskrin m m. En del gamla skolbetyg visade man också upp. Vi blev nog lite nostalgiska för vi kände ju så väl igen alla saker.

Tack alla ni i Helsingfors som så vänligt tog emot oss, och tack **Helena Hernberg**, **Liisa Pöyhönen** m fl för att ni ställde upp även dag två och visade oss denna utställning!

Seija, Raija och Pirkko
genom **Pirkko Ahlin**

"Jag såg hennes liv som en film"

- När jag träffade **Kerstin**, 83 år nu, och hon började berätta om **Impi** som hon hade haft som krigsbarn, då rullades hela hennes liv upp som en film i mitt huvud. Jag började måla.

Så berättar **Gunilla Bönner** om idén till bildserien "**Impi från Suomussalmi**", en utställning som blev klar redan 1989 och som visades på museet i Karlstad, med invigning 12 februari.

Gunilla Bönner sökte upp **Impi** i Finland som visade henne runt i sin hembygd. Det resulterade i cirka 100 bilder, av vilka 50 var med på utställningen. Boken med samma namn innehåller 25 av bilderna.

Vi var cirka 50 personer närva-

Gunilla Bönner vid utställningen i museet i Karlstad. Foto: Kai Rosnell

rande vid invigningen i Karlstad.

Det är fantastiskt att kunna måla så realistiskt nästan direkt ur fantasin. Trots att jag aldrig varit i Suomussalmi tyckte jag mig känna igen allt!

Kai Rosnell

Annus material arkiverat

Annu Liikkanen är författare bl a till boken **Lapp om halsen**, samt dess föregångare **Det får inte hända igen**.

Nu har hon donerat allt sitt grundmaterial till Immigrant-institutet i Borås, där chefen **Miguel Benito** sorterar och arkiverar den omfattande

samlingen av intervjuer, brev, band etc.

- Det var två stora flyttkartonger, jag har inte hunnit sortera allt och jag har inte utrymme längre, förklarar **Annu Liikkanen** som är mycket nöjd med att materialet nu ställts till andra forskares förfogande.

K. R.

Skåneföreningen Finska Krigsbarn
inbjuder till
RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARNS
ÅRSMÖTE
20-21 maj 2000
Hotel Åhus Strand, Åhus

Lördag 20 maj:	
10-10.30	Kaffebuffé med baguette. Inkvartering.
11.00	Välkomsttal, flagghissning, öppnande av Riksmötet. Gästföreläsning av Leena Saarinen och Eila Hietala-Persson, psyko- loger, samt Röda Korset, kulturinslag.
13.00	Lunch. Varmrätt med kaffebuffé.
14.00	Gästföreläsningar fortsätter.
15.00	Kaffe.
15.30	Årsmötesförhandlingar RFK.
Ca 18.00	Skånegille.
Söndag 21 maj:	
07.30	Frukost.
08.30	Bussutflykt till Österlen med guidning. Kaffekorg för picknick i naturen. Lunch- uppehåll i Löderups strandbad . Ankomst till Åhus Strand ca kl 14.00.

Prisuppgifter, se nedan i anmälningsblanketten.

Övernattning, att beställa själv:

Åhus Vandrarhem, Stavgatan 3, Åhus, bokning per tel 044-247710. Pris 160 SEK per person i dubbelrum, 120 SEK per person i 4-6-bäddrum. Frukost 40:-. Medtag lakan och handduk.
SweCamp Åhus Camping****, Kolonivägen 59, Åhus. Tel (eller fax) 044-248969. För husvagns-
plats 140 kr/dygn. Campingen ligger ca 600 m från Hotel Åhus Strand.

Bindande anmälan **absolut senast 10 april**, på blanketten nedan, till
Gunnel Nordström, Fajansvägen 102, 238 40 OXIE (tel 040-545696),
eller **Keijo Yndén, Klarinettgränden 9 B, 22468 LUND** (tel 046-303788).
Beloppet sätts in på postgiro nr **13 44 19 - 1**. Glöm inte skriva namn!

Rummen fördelas efterhand som anmälningarna kommer in.

Vill du bli hämtad vid Kristianstads järnvägsstation eller Kristianstads Airport, ring Onni
Lönnqvist, tel 044-238763. Samordna gärna resan med andra deltagare.

Varmt Välkomna!

✂

Anmälningsblankett till Riks - 2000 i Åhus 20-21 maj 2000

☐ Helpens. m övernattning i dubbelrum lö-sö, bussutflykt	950:--
eller något/några av följande:	
☐ Endast måltider och föreläsningar lördag	500:--
☐ Bussutflykt söndag	170:--
☐ Övernattning (inkl frukost) dubbelrum lö-sö	300:--
☐ Extra övernattning (inkl frukost) dubbelrum fre-lö	300:--
☐ Extra övernattning (inkl frukost) dubbelrum sö-må	300:--
☐ Enkelrumstillägg	200:--

Önskar dela rum med.....

Summa

- ☐ Önskas vegetarisk kost?
☐ Önskas specialkost?

Namn:.....

Adress:.....

Telefon:.....

"Kainos sang" ***på årsmöte*** ***i Danmark***

Finnebørn i Danmark inbjuder till
sitt årsmöte lördag 29 april 2000 på
Brobyværk Kro (söder om Odense på
Fyn).

Det blir ett endagsarrangemang i
år och ovanligt tidigt. Orsaken är att
ca 50 "finnebørn" reser till Helsing-
fors i juni, och det skulle bli för
mycket med ett årsmöte samma må-
nad.

Dagen startar med samling ca kl
10. Kl 11 ger teatergruppen
"Skægspire" Urban Lindhs fina
stycke "Kainos Sang". Det är den
första danskspråkiga uppsättningen
(hade premiär i september 1999).

Efter lunch kl 12 spelar Odense
Skoleorkester tills de danska
finnebørnen har sitt årsmöte, dit gäs-
terna från Sverige inte brukar ha till-
träde. De kan passa på att besöka
Olavi Niikanoff (krigsbarn, pressfo-
tograf) och hans renar - han brukar
uppträda som tomtefar hela novem-
ber-december.

Middag och kaffe serveras kl
18.30 och hela evenemanget beräk-
nas sluta ca kl 22.

Priset för lunch, eftermiddags-
kaffe, två rätters middag och kaffe
blir 350 danska kronor (dryck tillkom-
mer). Svenska gäster får räkna med
att övernatta: dubbelrum kostar 600,
enkelrum 400 Dkr (inkl frukost).

Är du intresserad att delta?

Då ska du anmäla dig, med namn
och övernattningsönskemål, **senast**
10 april, till

Kai J Palomäki Schmidt

P A Madvigsvej 17

DK-6100 HADERSLEV

Danmark

På gensyn på Brobyværk Kro!

Tänker du
FLYTTA?

Meddela redaktionen.
Annars missar du
tidningen!

RFK-info 1/2000

Riksmötet 2000 äger rum i Åhus, Skåne, 20-21 maj (se inbjudan på föregående sida).

Anmälningstiden är utsträckt till **10 april** eftersom denna tidning knappast hunnit ut till medlemmarna före deadline 31 mars.

Åtminstone två busslaster med krigsbarn kommer från Helsingfors och Åbo-Björneborg så det blir säkert trivsamt i Åhus.

Föreningen Norden inbjuder till resor.

Först en resa till Finland 11-15 juni: **"Österut tur och retur"**, en kultur-geografisk exkursion i Finlands historia och natur.

Så två studieresor till Danmark, **"Lär känna Danmark"**, 19-21 juni samt 8-10 augusti.

Upplysningar från Föreningen Norden, tel 08-506 113 00.

Vid en träff 23 februari framförde **Pentti Knuutinen**, ordf i Finlands motsvarighet till RFK, ett förslag att "Krigsbarns sommarkagar" som anordnats på olika platser i Finland skulle alternera mellan Finland och Sverige, så att svenskarna skulle arangera vartannat år.

Förslaget kan lämpligen diskuteras på Riksmötet i Åhus.

På gång i lokalföreningarna

Göteborg

Onsdag **12 april kl 18.30**, Medborgarhuset, Brahegatan 11, Göteborg. Diskussionssamkväm om krigsbarnslitteratur.

Våravslutning **tisdag 6 juni kl 19** hos Pentti Käppi, Sjögången 30.

Göteborgsföreningens postgiro-nummer: 6548-2 (uppgiften saknades i senaste utskick).

Stockholm

Torsdag **27 april kl 18.30**, medlemsträff, Kristinehovs malmgård.

Vårfest **söndag 28 maj kl 14-18**, Kristinehovs malmgård.

Mellansverige

Årsmöte **15 april kl 14**, Stolplyckans servicehus, Föreningsgatan 37, Linköping. Medverkan av Gunilla Bönner.

Skåne

Årsmöte **lördag 1 april kl 14**, Domus-restaurangen, Lund.

Gävle-Dala

Irja Olsson har tagit över som ordförande. Hon är krigsbarn från Kemi och har varit verksam som journalist på Radio Gävleborg i många år.

Lördag 6 maj kl 13 har man en träff på församlingshemmet i Torsåker.

13-14 maj är föreningen inbjuden till en träff i Nordmaling med Krigsbarn Norr.

Teater i Pori

Porin Teatteri har haft urpremiär på **"Saara, sotalapsi"** av **Ritva Tuutti**, själv krigsbarn. Pjäsen har uppmärksammats bl a med en glimt i finsk TV.

Stycket visas i april-maj. Om du har vägarna förbi så kolla om tiderna passar.

Tel till biljettkassan:
00358 - 2 633 4410.

Krigsbarn Norr nu på internet

Föreningen Finska Krigsbarn i Norr har installerat sig på Internet. Hemsidans adress är krånglig:

[http:// user. tninet. se/
bxj742r](http://user.tninet.se/bxj742r)

E-mail: bxj742r@tninet.se

Det meddelar sekreteraren
Hillevi Hammarlund.

Riksförbundet Finska Krigsbarn 1999

Ordf. Pirkko Ahlin, John Ericssonsg. 55, 652 19 KARLSTAD. Tel 054-158638.

Lokalavdelningar:

Finska Krigsbarn i Gävle-Dala (FKGD):

Ordf. Irja Olsson, Arentvägen 5, 80648 GÄVLE. Tel 026-167678.

Finska Krigsbarn i Mellansverige (FKMS):

Ordf. Raimo Berglund, Välljärnsg. 240, 724 73 VÄSTERÅS. Tel 021-354507.

Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn, (GFK):

Ordf. Pentti Käppi, Sjögången 30, 421 71 V FRÖLUNDA. Tel 031-291688.

Direktanslutna till RFK (RFK):

Kontakt: Raimo Artman, Peiponpolku 9, FIN-53 650 LAPPEENRANTA. Finland. Tel 00358-5-4569580.

Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn (SFK):

Ordf. Sinikka Ortmark Almgren, Furusundsg. 18, 115 37 STOCKHOLM. Tel 08-6615808.

Skåneföreningen Finska Krigsbarn (SKFK):

Ordf. Kosti Markkanen, Ribetuatorp, 297 94 DEGEBERGA. Tel 044-352412.

Dessutom finns följande två föreningar icke anslutna till RFK:

Vätterbygdens Finska Krigsbarn:

Ordf. Väinö Bistsjö, Box 115, 520 40 FLOBY. Tel 0515-41223.

Finska Krigsbarn i Norrland:

Ordf. Oiva Boström, Kronoskogsv. 43, 902 51 UMEÅ. Tel 090-32433.

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

Suomen joutsen

*Ei luonnonoikko, ei siipirikko,
vaan Suomen joutsenen untuvikko,
mi saikin lahjaksi päätä kaksi,
kun oli pienenä sotalapsi.*

*Pää toinen peloissaan pälyy itään
- kuuluuko Suomesta tänään mitään...
Pää toinen myöhemmin nyököttäin
lähettää kiitokset länteen päin.*

Vantaalla 9.9.1999.
Liisa Pöyhönen

Liisas tvåhövdade skulptur

Liisa Pöyhönen, Helsingfors, lämnade en maskot till utställningen om de finska krigsbarnens skolgång hemma och utomlands (november 1999 i Helsingfors), en tvåhövdad svan.

Liisa, som hette Simanainen på den tiden hon bodde hos Rudolf Andersson i Reftele, skriver så här om porslinsfiguren:

”För mig symboliserar svanens två huvuden mig själv och kanske också andra krigsbarn. Jag känner att jag har bara en själ och ett hjärta, men två hjärnor, för en del saker tänker jag på finska, andra på svenska, beroende på erfarenheterna därifrån. För mig grälar inte de där huvudena och hjärnorna. Jag hoppas att huvudena för alla krigsbarn skulle luta sig mot varandra lika förtroendefullt som den här svanen.”

Liisa har inte formgivit svanen själv, bara målat den. En likadan svan skänktes till krigsbarnsföreningen i Kemi i samband med avtäckningen av krigsbarnsmonumentet där 1996.

Finlands svan

*Jag är inte sjuk eller handikappad
fastän jag ser ut så här.*

*När jag var liten, var jag ett krigsbarn
och sedan dess två huvud bär.*

*Det lilla huvudet spejar varsamt,
vad det där hemma händer...*

*Det andra senare efter kriget
sitt varma tack bort mot väster sänder.*

Liisa Pöyhönen, egen översättning.